

Antonija Mlikota, Odjel za povijest umjetnosti,
Sveučilište u Zadru

Johanna Poltermann, Provenienzforschung,
Staatsgalerie Stuttgart

Putovanje Kleeovog gvaša po Europi

19. studenoga 1929. poznata njemačka glumica Tilla Durieux kupila je u Berlinu gvaš akvarel na crnoj podlozi pod nazivom *Befestigter Ort*. Prije toga djelo je bilo prodano preko trgovaca umjetninama Rudolfa Probsta i Alfreda Flechtheima. Kako opasnost od nacizma postaje sve veća, Tilla emigrira s mužem iz Berlina u Zagreb gdje se useljavaju u vilu u vlasništvu Tilline daljnje rodakinje grofice Zlate Lubienski. Među ostalim, mnogi članovi likovne scene i intelektualne elite iz Zagreba i inozemstva posjećivali su Tillinu zbirku. Formalno je postala državljanica Jugoslavije 1950. godine, a nekoliko godina kasnije, kad se preselila u Njemačku, njezin zahtjev da preseli zbirku u Berlin je odbijen zbog pravnih razloga. Godine 1969. utvrđeno je da u zbirci nedostaju mnoge umjetnине, između ostalih i *Befestigter Ort*. Krada ovog poznatog umjetničkog djela prijavljena je policiji 27. ožujka 1969. godine. Započela je velika policijska istraživačka akcija, novine su pisale o kradbi, no nakon nekoliko mjeseci sve je utihnulo. Umjetničko djelo i kradljivac nisu bili pronađeni, sve do sada. Danas znamo da je *Befestigter Ort* u privatnoj zbirci u Njemačkoj, ali kradljivac ostaje nepoznat. Nakon krade djelo je četiri puta izlagano: u Veneciji i Milatu 1986. godine, te u Dresdenu i Düsseldoru 2014. i 2015. godine. Tilla Durieux bila je jako pogodena viješću o kradbi Kleeovog rada iz svoje zbirke u Zagrebu. Umrla je 1971. godine bez da je sazna istinu o kradbi i bez da je ponovno vidjela Kleeovo djelo.

Izvori:

Arhiv Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode, Zagreb; Hrvatski državni arhiv, Zagreb; Arhiv Muzeja grada Zagreba, Zbirka Tilla Durieux; Archiv und Dokumentation, Zentrum Paul Klee, Bern; Archive of Akademie der Bildenden Künste, Berlin; Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes, Berlin; Slavko Šterk, Tilla Durieux i njezina zbirka umjetnina u Muzeju grada Zagreba, Zagreb, 2006.; Dragan Damjanović, Vila Živković-Adrowski-Lubienski, Zagreb, 2016.; Tilla Durieux, Mojih prvih devedeset godina, Zagreb, 2001.

Tilla Durieux kao Kraljica Odalis. Photo Becker and Maas, Berlin, razglednica, privatni arhiv Antonije Mlikote

Zlata Lubienski u nekadašnjoj dnevnoj sobi Tilla Durieux u Jurjevskoj 27 u Zagrebu s 'Kleevim Befestigter Ort' na zidu. Iz knjige: Dragan Damjanović, 'Vila Živković-Adrowski-Lubienski', Vlastita naklada Anita Broćun i Bruno Broćun, Zagreb, 2016., str. 150

Zlata Lubienski in Tilla's former living room in Jurjevska 27 in Zagreb, with *Befestigter Ort* on the wall, from the book: Dragan Damjanović, 'Vila Živković-Adrowski-Lubienski', Self-publication Anita Broćun and Bruno Broćun, Zagreb, 2016, p. 150

Paul Klee, *Befestigter Ort* cb i kolor fotografije. Arhiv Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode, Zagreb i novinski članak Lugarović P., Louvre u Jurjevskoj ulici, 'Globus' br. 196, 31.3.1963, Zagreb, str. 28.

Paul Klee, *Befestigter Ort*, bw and color photo, Archive of City Institute for the Conservation of Cultural and Natural Heritage in Zagreb, and the newspaper article Lugarović P., Louvre u Jurjevskoj ulici, 'Globus' no. 196, 31st March 1963, Zagreb, p. 28

Novinski članak u Večernjem listu o kradbi djela Paula Kleea u Zagrebu, 27. travnja 1969.

Newspaper article in *večernji list* about the theft of Paul Klee's work in Zagreb, 27th April 1969.